

Recenze

Tematická čísla časopisu Naše řeč

Eva Lehečková

Ústav českého jazyka a teorie komunikace, FF UK v Praze
eva.leheckova@ff.cuni.cz

Martin Beneš

Ústav pro jazyk český AV ČR, Praha
benes@ujc.cas.cz

Naše řeč, 92, 2009, č. 5: Empirické zkoumání jazyka, s. 225–272. ISSN 0027-8203.

Naše řeč, 93, 2010, č. 4–5: Jak psát o dějinách (české) lingvistiky, s. 169–272. ISSN 0027-8203.

Naše řeč, 95, 2012, č. 1: Fonetický pohled na naši řeč, s. 1–56. ISSN 0027-8203.

„Ty vogo, kdo by to řek, do Jejich řeči! Úplně
nevidané, tematické číslo – a ještě jaké téma.“
(o historiografickém čísle z internetové diskuse)**1. Úvod**

Časopis *Naše řeč* od roku 2009 publikuje přibližně jedno číslo ročně jako tematické. U českých lingvistických časopisů se s tímto jevem nesetkáváme často (srov. však např. tematická čísla časopisu *Čeština doma a ve světě*¹), a tak jsme se na témata a náplně jednotlivých čísel rozhodli podívat blíže.

Tematická čísla jsou obvyklým edičním postupem u mnoha významných zahraničních lingvistických časopisů, viz namátkou např. pravidelná tematická čísla časopisu *Languages in Contrast*² nebo tematické číslo časopisu *Studies in Language* zaměřené na teorii a data v kognitivní lingvistice, které v letošním roce připravují editoři Nikolas Gisborne a Willem Hollmann. Mnohdy si právě tematická čísla získávají velkou pozornost a vyvolávají i rozsáhlou veřejnou diskusi odborné obce. Nejvýraznějším nedávným příkladem je patrně diskuse podnícená studií Evanse a Levinsona (2009), která se jevila tak zásadní, že časopis *Lingua* tématu vztahu jazykové diverzity a jazykových univerzálií (pod názvem Mýtus jazykových univerzálií) věnoval v roce 2010 tematické číslo obsahující i vyjádření Nicholase Evanse a Stephena Levinsona k připomínkám diskutérů.³

Do dnešního dne vyšla tři tematická čísla časopisu *Naše řeč*: číslo 5 z roku 2009 věnované empirickému zkoumání v lingvistice, dvojčíslo 4–5 z roku 2010 zamýšlející se nad tím, jak psát dějiny (české) lingvistiky, a číslo 1 z roku 2012 přinášející fonetický pohled na naši řeč. Na rok 2013 se připravuje tematické číslo pojednávající o aktuálním stavu korpusové lingvistiky.

2. Číslo o empirickém výzkumu

Číslo 5 z roku 2009 věnované empirickému zkoumání jazyka uvozuje předmluva Jana Chromého. Jeho slovy by mělo dané tematické číslo přispět k tomu, „aby se v české lingvistice vedle

1 Viz <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/node/444>> [cit. 17. 6. 2012].

2 Viz <<http://benjamins.com/#catalog/journals/lic/specialissues>> [cit. 17. 6. 2012].

3 Viz <<http://linguistlist.org/issues/21/21-3972.html>> [cit. 17. 6. 2012].

směrů teoretických v budoucnu etablovaly i směry empirické a aby se empirické zkoumání češtiny pěstovalo na dostatečně odborné úrovni“ (s. 226). Autor předmluvy přitom zmiňuje, že česká lingvistika se empirickému výzkumu a jeho výsledkům dlouhou dobu nevěnovala, a soudobé pokusy o empirický výzkum proto mnohdy diskvalifikuje nepropracovaná metodologie. Chromý tak implicitně odlišuje dvě fáze přijetí empirického výzkumu, jak je formuluje např. Martina Penke a Anette Rosenbach v první kapitole kolektivní monografie *What Counts as Evidence in Linguistics* (2007, s. 1): „While thirty years ago linguists were still debating whether linguistics ought to be an ‚empirical science‘ [...], today we can quite safely say that this issue has been settled by and large and that nowadays most linguists will probably agree that linguistics is indeed an empirical science. What is being discussed is therefore not *whether* empirical evidence may or should be used, but rather *what type* of empirical evidence, and *how* it is to be used.“⁴

Autoři tří studií zahrnutých do tohoto čísla přitom společný cíl naplňují různými cestami.

Jan Volín v příspěvku *Extrakce základní hlasové frekvence a intonační gravitace v češtině* implicitně ukazuje, že experimentální fonetický výzkum v České republice je na tom z hlediska empirické kvality poměrně dobře, jeho metodologie je propracovaná a soudobá česká fonetika přináší i mezinárodně zajímavé výsledky. Domníváme se, že právě tato situace umožnila Volínovi komponovat jeho text jako případovou studii věnovanou jednomu konkrétnímu problému zvukové stránky jazyka. Po úvodních poznámkách shrnujících nezbytnost empirického výzkumu ve fonetice (jako hlavní důvod autor uvádí nespolehlivost introspekce fonetika-vědce) tak Volín buduje standardní empirickou studii, jež analýzou projevů moderátorů Českého rozhlasu, založených na extrakci základní hlasové frekvence F0, přináší důkazy pro to, že F0 v jednotlivých promluvových i nádechových úsecích po odečtení melodémů signifikantně klesá neboli projevuje tzv. intonační gravitaci, což nebylo dosud pro češtinu přesvědčivě doloženo. Jako jednu z možností budoucího výzkumu dané problematiky navrhuje Volín percepční testy, které by pomohly odhalit, nakolik je gravitační trend v konturách F0 vnímán posluchači. Další klíčovou otázkou je prozkoumat, nakolik je tento specifický intonační průběh spjatý s mluvním stylem rozhlasového zpravodajství, či zda a nakolik se mluva moderátorů stává implicitně vzorem pro běžné uživatele češtiny.

Studie Filipa Smolíka *Psycholingvistika a čeština: některá slibná témata* má ze všech tří článků nejširší záběr a dobře tak odráží to, že povědomí o metodách psycholingvistického výzkumu je v české lingvistice dosud nevelké. Autor po představení psycholingvistiky jako vědní disciplíny vysvětluje, v čem je psycholingvistický pohled pro lingvistiku obohacující: její specifický přínos podle něj spočívá v tom, že se snaží zjistit, jak je jazykový systém neboli komunikační kód lidmi osvojován, ukládán v mysli a využíván při produkci a recepci. Poznatky tohoto druhu o vztahu jazyka a mysli mohou pomoci porovnávat jazykové teorie a případně vyloučit ty, které neodpovídají zjištěním získaným v psycholingvistickém výzkumu. Vlastní jádro studie sleduje dva cíle: za prvé seznámit čtenáře s některými typickými metodami experimentálního zkoumání (např. s metodou detekce slova (*lexical decision*) nebo intermodální

4 „Zatímco před třiceti lety lingvisté stále diskutovali o tom, zda by měla být lingvistika empirickou vědou [...], dnes můžeme se značnou jistotou tvrdit, že tato otázka byla víceméně vyřešena a že dnes se většina lingvistů shodne na tom, že lingvistika skutečně je empirickou vědou. Nyní se tedy nevedou debaty o tom, *zda* se mohou nebo mají používat empirické důkazy, ale o tom, *jakého druhu* tyto důkazy mají být a *jak* s nimi zacházet“ (překlad E. Lehečková).

Recenze

zrakové preference (*intermodal preferential looking paradigm*)); za druhé ukázat jednak to, jak je možné psycholingvistickými metodami zkoumat český jazyk, a jednak to, jak by právě psycholingvistický výzkum češtiny coby jazyka s bohatou flexí a relativně volným slovosledem signalizujícím aktuální členění mohl přinést relevantní výsledky i pro obecné teorie jazyka.

Jan Chromý ve třetí studii *Postoje k jazyku, technika spojených masek a čeština* představuje jednu ze zavedených metod v sociolingvistice, která však dosud nebyla v českém prostředí využita. Z úvodního shrnutí dosavadní české odborné literatury k postojům k jazyku lze usuzovat, že autor si tuto metodu k představení vybral s jasným záměrem vnést více metodologické přesnosti do výzkumu oblasti, jež byla dosud zkoumána spíše intuitivně. Tuto interpretaci podporuje i závěr článku, v němž autor přináší několik konkrétních návrhů témat, jež by se dala v českém prostředí technikou spojených masek zkoumat. Jedná se například o zkoumání rozdílu v hodnocení různých prostředků určité variety či v hodnocení v závislosti na situačním kontextu anebo výzkum jazykové diskriminace, v němž by bylo možné sledovat také vliv původu hodnotitelů na jazykovou diskriminaci.

Na závěr poznámek k empirickému číslu *Naší řeči* vyslovujeme domněnku, že situace v roce 2009, kdy toto číslo vyšlo, se od situace současné v mnohém liší. Zdá se, že česká lingvistika i úžeji bohemistika prošla od té doby zřetelným vývojem: předměty věnované soudobým metodám lingvistické práce se zařazují do studijních plánů různých lingvistických oborů, jazykový materiál vzešlý z korpusových sond se analyzuje spolehlivými statistickými metodami, v letošním roce vznikla Laboratoř behaviorálních a lingvistických studií LABELS jako společné pracoviště Psychologického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., a FF UK v Praze apod. Z těchto dílčích projevů soudíme, že cíl tohoto tematického čísla *Naší řeči*, tj. etablování empirických přístupů v českém prostředí, se postupně naplňuje.

3. Číslo o lingvistické historiografii a metahistoriografii

Motivací ke shromáždění příspěvků pro tematické dvojčíslo 4–5 z roku 2010 věnované lingvistické historiografii a metahistoriografii byla podle úvodního slova Jana Chromého a redakce *Naší řeči* (nazvaného *Jak psát dějiny (české) lingvistiky?*; s. 169–170) otázka, zda je v kontextu stále čtenějších prací nejrůznějšího rozsahu, typu a zaměření, zabývajících se nebo v širokém slova smyslu přispívajících k dějinám české lingvistiky věnována dostatečná pozornost „i tomu, jak tyto dějiny nahlížet, respektive jak je psát?“.

Příspěvky v dvojčísle jsou uspořádány do třech tematických bloků. První blok je tvořen příspěvky lingvistů, kteří jsou autory českých přehledových prací o dějinách lingvistiky, ať už domácí (Petr Karlík – Jana Pleskalová: *Historie oboru: jaký smysl pro současnost?*; s. 171–179), nebo „světové“ (Jiří Černý: *Jak se mi psaly a jak (možná) psát dějiny lingvistiky*; s. 180–188). Oba texty mají společné to, že v nich jejich autoři jednak popisují kontext a způsob práce na svých projektech (v případě P. Karlíka a J. Pleskalové jsou to *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, v případě J. Černého postupně skriptum *Stručné dějiny lingvistiky*, z něj vycházející kniha *Dějiny lingvistiky*, její španělský překlad *Historia de la lingüística*, *Malé dějiny lingvistiky* a *Lexicon grammaticorum*), jednak to, že na tomto pozadí formulují „zprávu o zkušenostech“, které při své práci získali (P. Karlík – J. Pleskalová, s. 178), nebo „na základě zkušeností se zpracováním uvedených publikací“ uvádějí „několik poznámek týkajících se možných metod práce při koncipování dějin lingvistiky“ (J. Černý, s. 185).

Druhý, prostřední blok, který je podle našeho názoru nejzávažnější, je tvořen příspěvky, které se dějinami lingvistiky zabývají z obecné pozice teorie a metodologie historiografie (vědy) a mají často programatický charakter: jejich autoři v nich postulují nároky, které jsou podle nich dnes (v kontrastu s přístupy minulými) pro historiografii lingvistiky důležité nebo zásadní. Zaměříme se na ně proto detailněji. Prvním příspěvkem v tomto bloku je článek Jana Kořenského nazvaný *Jak psát dějiny lingvistiky* (s. 190–192), v němž autor po stručné diskusi různých otázek spojených s prací s prameny odpovídá na otázku, již si položil v titulu: Formuluje vlastní představu o tom, jak by měly dějiny lingvistiky vypadat. Vychází přitom z předpokladu, že historii lingvistiky „primárně netvoří [...] personální portréty králů a knížat lingvistiky, lingvistických ‚stran‘ a společenství, ba ani popisy případných lingvistických bitev, ale popisy pohybu významů v jejich stýkání a potýkání“ (s. 191). Postuluje pak několik vzájemně strukturovaných parametrů, například samotný počet a charakter předmětů modelace (modeluje se řečová činnost a její předpoklady, samotná řečová činnost nebo její samotné předpoklady), variace vztahu předpokladů řečové činnosti a procesuální strukturace myslí (otázka toho, zda je řeč jen zvlněním myslí, nebo zda jde o dvě v zásadě nezávislé struktury), vztahy mezi metodou a disciplínou (nová metodologie obvykle do lingvistiky vstupuje jako univerzální pohled na řeč, ale nakonec zakládá „jen“ specifickou sub/disciplínu) atp. (s. 192). Historii lingvistiky si pak představuje jako sledování pohybu významů v takto vymezeném parametrickém prostoru.

Druhým příspěvkem tohoto bloku je text Aleny A. Fidlerové s názvem *Jak, proč a co psát o dějinách české lingvistiky* (s. 193–210). Na otázku *jak?* autorka odpovídá, že je třeba mít jasně definovanou metodologii a být si vědom důsledků, jaké z jejího výběru plynou. Za ideální se dnes podle ní považuje přístup, který se snaží na předešlá stadia lingvistického myšlení nenahlížet a nehodnotit je anachronicky, ahistoricky (prezentistické pojmání historie), ale z pozice jejich tehdejšího dobového kontextu, kloní se tedy na stranu tzv. kontextového přístupu. V oddílu věnovaném otázce *proč dějiny lingvistiky psát?* zprostředkovává A. A. Fidlerová různé názory několika badatelů (důležitost výsledků pro obecnou lingvistiku, prostředník mezi různými subdisciplínami, obecná epistemologická důležitost, poučení lingvistů o tom, co už bylo napsáno, jaké metody byly použity, což zabrání „novým objevením Ameriky“, ale i obecné zlepšení schopnosti uvědomit si na příkladech z historie obvykle nerefléktované předsudky, s nimiž přistupujeme jako badatelé k výzkumným otázkám i jako lidé ke světu atp.). Z výše uvedených požadavků (zejm. z požadavku na kontextový přístup) vyplývají i velmi vysoké nároky na autory kvalitní historiografické práce o lingvistice, které autorka formuluje v oddílu nazvaném *kdo?* (základní obeznámenost se všemi relevantními odvětvími, s dějinami jednotlivých jazyků, alespoň částečné lingvistické vzdělání, orientace v oborech, jako je filozofie, antropologie sociologie aj., dobrá jazyková vybavenost). V závěrečném oddíle pak komentuje situaci v oblasti lingvistickohistoriografické produkce v českém kontextu, popisuje, jaké typy příruček jsou k dispozici a jaké práce u nás chybí („v češtině zoufale chybějí všechny typy textů pojednávajících o starších dějinách lingvistiky“; s. 204), a hodnotí ty stávající. Příspěvek A. A. Fidlerové je pro zájemce o detailnější studium metodologie lingvistické meta/historiografie nesmírně cenný tím, že autorka svůj výklad prokládá obrovským množstvím (většinou přesných stránkových) odkazů na současnou relevantní literaturu v několika jazycích (seznam literatury má 3 strany). Totéž platí do značné míry i o článku následujícím.

Recenze

Jeho autorem je Marek Nagy a jmenuje se *O potřebě lingvistické (meta)historiografie* (s. 211–229). Ačkoli je tento text obsahově a tematicky předchozímu článku A. A. Fidlerové podobný, existují mezi nimi nápadné rozdíly ve způsobu, jímž jsou napsány: článek A. A. Fidlerové je strukturován do velmi krátkých oddílů s jasně tematicky vymezeným obsahem, v nichž jsou spíše stručně uváděna obecná fakta a nároky obsáhle komentovány v doprovodném poznámkovém aparátu, a reprezentuje tak spíše anglosaský způsob psaní. Článek M. Nagye se v tomto směru svými dlouhými, vnitřně nečleněnými oddíly (s dlouhými odstavci) blíží naopak kontinentálnímu způsobu psaní, a to spíše německému než francouzskému. Z toho důvodu je i obtížněji rematizovatelný. M. Nagy klade oproti A. A. Fidlerové důraz „navíc“ na užitečnost (lingvistické) metahistoriografie, tj. disciplíny, která se zabývá problémy, postupy a nástroji a hodnocení historiografie (lingvistiky). S oporou zejména o práce E. F. K. Koerner ukazuje, že správně provozovaná metahistoriografie vědy má tím, že si klade otázky spojené se způsoby, jak přijatelně provozovat analýzu pojmových systémů (historických) lingvistických směrů a přístupů, jejich posuny a změny, blízko k teorii a obecné metodologii vědy a k epistemologii. V závěru se podobně jako A. A. Fidlerová věnuje z hlediska popsání nároků dvěma základním českým historiografickým příručkám – Černého *Dějinám lingvistiky* a *Kapitolám z dějin jazykovědné bohemistiky* kolektivu brněnských autorů. Ani jedna z těchto příruček nevychází z autorova hodnocení příliš příznivě. Na základě konfrontace současných nároků na historiografii vědy a českých lingvistických historiografických prací na úplný závěr formuluje konkrétní požadavky na meta/historiografickou práci.

Třetí blok se skládá z příspěvků, které k obecné problematice historiografie (české) lingvistiky přispívají z pozice řešení konkrétního dílčího historiografického problému. Jako první je zařazen článek Jana Chromého nazvaný *Gebauer – Zubatý – Ertl ze tří perspektiv aneb Jak přistupovat k dějinám lingvistiky* (s. 230–240); po něm následuje příspěvek Ondřeje Koupila s názvem *Psaní o českých „lingvistech“ raného novověku (s příkladem Drachovského)* (s. 241–247); a celý oddíl i dvojčíslo pak uzavírá studie od Josefa Vintra nazvaná *Prima principia linguae Bohemicae – stručná mluvnice češtiny ze 17. století* (s. 248–254), která je představením mluvnice uvedené v titulu.

4. Číslo o fonetickém výzkumu

První číslo *Naší řeči* z roku 2012 svým fonetickým pohledem na naši řeč přináší podstatné zprávy o soudobém fonetickém výzkumu. Jako první můžeme slovy autora předmluvy Jana Volína upozornit na to, že „[k]omplexnější pohled na řečovou komunikaci je náročný, vyžaduje týmovou spolupráci a kabinetní sólisté již nemají velkou šanci uspět“ (s. 2). Volín přitom tuto situaci ve svém oboru vítá, neboť umožňuje „zabránit stagnaci, respektive pseudopohybu v kruhu“. Nutnou týmovost dokládají i jednotlivé studie tohoto čísla, které jsou vždy výsledkem autorského kolektivu. Tento vývoj ve směřování oboru lze dnes spatřovat i v jiných oblastech lingvistického bádání, a tak je platnost Volínova tvrzení jistě obecnější.

Další zajímavý obecný aspekt tohoto čísla souvisí s tematickým zaměřením jednotlivých studií. První studii autorů Radka Skarnitzla a Pavla Machače bychom z hlediska tématu patrně označili za klasicky fonetickou – zkoumá dva typy parazitních zvuků (preglotalizaci, tj. ráz před konsonanty, a epentetické šva, tj. neodůvodněný vokální prvek mezi konsonanty) v řeči mediálních mluvčích a percepčními testy zjišťuje, jakou míru rušivosti jim uživatelé

češtiny přisuzují. Studie je reprezentativní ukázkou soudobých metod v experimentálním fonetickém výzkumu a její výsledky jsou výrazné a zajímavé: autoři v percepčních testech zjistili, že preglotalizace i epentetické šva jsou hodnoceny jako rušivé a jejich rušivost se zvyšuje tehdy, když je daný zvuk delší a/nebo když se vyskytuje před (u preglotalizace), resp. mezi (u epentetického šva) neznělými hláskami. K metodologii výzkumu bychom měli jedinou poznámku, a sice že není zřejmé, zda a jaký vliv mělo to, že testovaným osobám v percepčním testu byly dva percepční testy (jeden zaměřený na preglotalizaci a jeden na epentetické šva) předloženy dvakrát s relativně krátkým, konkrétně pětiminutovým odstupem. Je namístě se ptát, zda by výsledky nebyly jiné, a možná spolehlivější, kdyby respondenti absolvovali obě kola percepce s delším časovým odstupem např. jednoho týdne. Možná mají autoři relevantní důvody domnívat se, že k žádnému zkreslení vlivem relativně krátkého časového odstupu mezi dvěma opakování nedošlo, pak by bylo vhodné je ve studii předložit.

Druhý článek od Petry Markové a Davida Studenovského *Zvuková signalizace verbální ironie v češtině* a třetí od Magdaleny Zíkové a Jana Volína *Přízvuché a nepřívzuché ten při odkazování k vedlejším přívlastkovým větám* přinášejí zajímavé ukázky možností využití výsledků fonetického výzkumu pro účely popisu pragmatiky, resp. gramatiky.

Studie Markové a Studenovského zkoumá fonetickou realizaci ironických a neironických výpovědí u šesti mluvčích, a to na prvcích suprasegmentálních, jako je průběh F0. Zároveň také sleduje rozpoznávání ironie v percepčních testech. Studie má spíše povahu pilotního výzkumu, který hledá a nachází potenciálně relevantní aspekty při zvukové signalizaci ironie, takže se ukazuje, jak komplexní problematikou výzkum ironie je. Autoři na základě dosavadního výzkumu stavějí možné budoucí hypotézy, například že se různí mluvčí mohou výrazně lišit v tom, jaké zvukové signály pro značení ironie volí (a tudíž by nebylo prozatím vhodné výzkum zvukových signálů ironie vyhodnocovat kvantitativními metodami), nebo že prostředky využívané pro signalizaci ironie (v porovnání s výpověďmi neironickými, neutrálními) nemusejí být typické pro tento druh pragmatického významu, ale mohou se využívat i pro značení jiných, a to různých afektivních postojů.

Studie Magdaleny Zíkové a Jana Volína nejprve vymezuje dva typy přívlastkových vět uvozených adnominálním zájmenem *ten*: věty klasifikující, jejichž řídicím slovem je jméno s generickým významem, které je vedlejší větou specifikováno, tj. je vytýkána podmnožina generické množiny vyjádřené řídicím jménem (např. *Obslouží jen ty zákazníci, kteří potřebují léky bez předpisu*), a věty dourčovací, jejichž řídicím výrazem je jméno s již individuální referencí, které je přívlastkovou větou jen dále charakterizováno (např. *Pracoval jsem na tom domě, který spadnul*). Není přitom zcela jasné, jak se dichotomie zavedená autory vztahuje ke klasifikaci přívlastkových vět na restriktivní a nerestriktivní, tj. zda s ní je totožná, nebo by autoři oba své větné typy podřadili pod věty restriktivní.

Autoři se v první části textu snaží vymezit některé distribuční podmínky, které oba typy vět odlišují – jednou z nich je možnost vynechat zájmeno beze změny významu, která platí pro věty klasifikující, nikoliv dourčovací. U některých dvojic vět tento rozdíl, i podle autorů, funguje lépe než u jiných. Například u jedné (patrně umělé, neelicitované) dvojice vět (příklady 9 a 10, tj. (To) *seno, které pochází z druhé sklizně, je otava* vs. (?To) *seno, které jsme navezli na podzim, už je skoro pryč.*) se naše jazykové povědomí rozchází s povědomím autorů v tom smyslu, že zájmeno se nám zdá beze změny významu vynechatelné v obou kontextech – možná

Recenze

zde hraje roli i to, zda demonstrativum modifikuje jméno skutečně individuální, nebo jméno látkové (jako výraz *seno* v uvedeném příkladě).

Autoři posléze realizovali fonetický výzkum, který spočíval v předložení klasifikujících a dourčovacích dvojic vět (v řádně uspořádaných, nezkreslujících skupinách podnětů) respondentům výzkumu, kteří je měli realizovat. Analýza přízvučnosti ukázala, že ne/přítomnost přízvučky u demonstrativa může být jedním ze signálů typu následující přívláskové věty, avšak vzhledem k tomu, že do této problematiky vstupuje i rozdíl mezi individuální a generickou referencí, projevuje se zde výrazně také vliv zvolených lexikálních jednotek v daných výpovědích, který je, kromě dalších aspektů, vhodný do budoucna podrobněji prozkoumat.

5. Závěr

V této recenzi jsme se snažili upozornit na nedávnou novinku v ediční praxi předního českého lingvistického časopisu *Naše řeč* a ukázat, že se redakci v prvních číslech utvářejících tento zvyk podařilo zvolit témata přitažlivá a v českém lingvistickém prostředí aktuální a vhodná k reflexi. Pevně doufáme, že i v budoucnu bude časopis *Naše řeč* v započaté tradici tematických čísel pokračovat a sdružovat tak české badatele v soustavném promýšlení společných problémů a otázek.

Literatura:

EVANS, Nicholas – LEVINSON, Stephen C. (2009): The myth of language universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sciences*, 32, s. 429–492.

LEVINSON, Stephen C. – EVANS, Nicholas (2010): Time for a sea-change in linguistics: Response to comment on 'The Myth of Language Universals'. *Lingua*, 120, s. 2733–2758.

ROORYCK, N. V. – SMITH, A. – LIPTAK, A. – BLAKEMORE, D. (eds.): The myth of language universals. *Lingua*, 120(12), s. 2651–2656.

PENKE, Martina – ROSENBAACH, Anette (2007): What counts as evidence in linguistics: An introduction. In: Martina Penke – Anette Rosenbach (eds.), *What Counts as Evidence in Linguistics*. Amsterdam – Philadelphia, PA: John Benjamins, s. 1–49.